

Bibliofilska izdanja knjiga u Hrvatskoj

Pondeljak, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:331869>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2023./2024.

Sara Pondeljak

Bibliofilska izdanja knjiga u Hrvatskoj

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Iskreno zahvaljujem poštovanoj mentorici na susretljivosti, strpljenju i pomoći. Hvala obitelji i prijateljima na bezuvjetnoj podršci. Ravnateljici Gradske knjižnice Pregrada, Draženki Gretić, hvala na cjeloživotnom mentorstvu, podršci i usmjeravanju. Dragoj prijateljici Rei od srca hvala na razumijevanju, podršci i strpljenju. Jesmo ga Peki!

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Luksuz, bibliofilija i biliomanija.....	2
3. Povijest luksuznih izdanja.....	4
3.1. Do izuma tiska	4
3.2. Od izuma tiska do suvremenog razdoblja.....	5
4. Karakteristike knjige.....	7
5. Istraživanje bibliofilskih izdanja u Hrvatskoj	9
5.1. Cilj, metodologija i uzorak	9
5.2. Rezultati i analiza.....	10
5.2.1. Izdavači luksuznih izdanja.....	10
Mitopeja	10
Mozaik knjiga	12
Mamić 1970	15
Zaboravljena Dalmacija	16
Ostali izdavači i distributeri	17
5.2.2. Karakteristike luksuznih izdanja.....	18
Ograničena naklada i numeracija.....	18
Papir	19
Uvez	19
Korice.....	20
Zaštita knjige.....	21
Popratni materijali, potpis autora i cijena	21
6. Rasprava.....	23
7. Zaključak.....	26

8. Literatura.....	27
Prilog.....	31
Popis knjiga uključenih u istraživanje	31
Sažetak	35
Summary	36

1. Uvod

Izdanje je oblik objavljivanja djela, a pojam se odnosi i na sve primjerke otisnute od istog sloga te se izdanja razlikuju prema izradi, namjeni, opremi, načinu postanka i rednom broju izlaženja (Izdanje, 2024). Na različitim su tržištima dostupna različita izdanja knjiga kao što su prva, dopunjena, proširena, ilustrirana ili luksuzna, odnosno bibliofilska. Takva se izdanja po određenim karakteristikama razlikuju od onih koja uz sebe ne sadrže pridjev koji ih pobliže opisuje. Tako prva izdanja označavaju potpuno novi sadržaj, dopunjena i proširena promijenjeni i dodani sadržaj, a ilustrirana bogato likovno oblikovanje. Navedeni su samo neki od primjera izdanja, a ona kojima će se baviti ovaj rad su luksuzna, odnosno bibliofilska. Bibliofilsko izdanje knjige uglavnom je vrlo skupo, ograničene naklade, tiskano na skupom materijalu i oblikovano od strane ponajboljih obrtnika (tiskara, grafičara i drugih), a pojam se odnosi i na knjige koje nisu nužno namijenjene bibliofilima, ali sadržavaju luksuzne značajke (Bibliofilsko izdanje, 2024). Laički je moguće zaključiti kako se radi o knjigama koje su namijenjene za uži krug publike, odnosno o knjigama koje si ne može svatko priuštiti. Pridjev luksuzno intuitivno označava i korištenje kvalitetnijih materijala u izradi, poseban način oblikovanja, vrijednost sadržaja i ostale karakteristike koje se u nakladništvu ne pojavljuju često. To su samo neke od karakteristika koje evocira sintagma „luksuzno izdanje“, a cilj ovog rada je utvrditi koje su to točno karakteristike pregledavanjem osobina takvih knjiga dostupnih na domaćem tržištu.

Prvi će dio rada ukratko prikazati pojam luksuza, odnosno onoga što proizvode čini drugačijima i poželjnima; te pojmove bibliomanije i bibliofilije koji su povezani s vrijednošću i estetikom knjiga. Sljedeći dio rada prikazat će povijesni razvoj luksuznih knjiga koji kronološki gotovo potpuno prati razvoj same knjige. Povijesni pregled omogućit će shvaćanje trendova ukrašavanja knjiga, izvore njihove vrijednosti i poželjnost te kontekst njihova stvaranja i posjedovanja. Osim toga, omogućit će usporedbu karakteristika s današnjim luksuznim izdanjima. Analiza provedenog istraživanja prikazat će luksuzna izdanja na dva načina. U radu će se prvo opisati izdavači i nakladnici, budući da su uključeni oni koji se bave isključivo luksuznim projektima, a nakon njih i distributeri knjiga stranih izdavača. U drugom dijelu analize razradit će se pojedine karakteristike koje odabrane knjige razlikuju od ostalih dostupnih na tržištu uz opis svake pojedine osobine kako bi se prikazala njena važnost, unikatnost i razlikovni element.

2. Luksuz, bibliofilija i biliomanija

Pojam luksuza u svakodnevici se doživljava kao nešto izuzetno visoke cijene i vrijednosti te nešto što si prosječna osoba uglavnom ne može priuštiti. Prema Hrvatskoj enciklopediji (Luksuz, 2024) luksuz su „skupe stvari, usluge i sl. koje ne služe osnovnim životnim potrebama“, a u ostatku definicije spominju je i pojmovi *obilja, raskoši, rastrošnosti i nepotrebnosti*. Cambridge Dictionary (Luxury, 2024) luksuz definira kao „veliki komfor kojeg donose skupe i lijepe stvari“ te kao „nešto skupo što je ugodno, no ne i potrebno“ te kao „nešto što daje zadovoljstvo, ali ne može se često raditi“. Poduzetnik Richard Kestenbaum (2021) navodi kako je u prošlosti pojam luksuza bio povezan s visokokvalitetnim proizvodima, visokim statusom i odličnim iskustvom u trgovini, no kako se za nove generacije taj pojam mijenja i počinje povezivati s uštedom vremena, usklađivanjem proizvoda s istinom potrošača, odnosno personaliziranje te povjerenje koje prethodna dva aspekta omogućuju. Đaić (2022) donosi filozofski pogled na pojam luksuza u društvu i ekonomiji te navodi kako neki teoretičari smatraju kako „luksuz postoji koliko i čovjek, jer uvijek je jednima bilo nedostupno, ono što je drugima bilo dostupno“. Iz navedenih definicija i razmatranja, moguće je zaključiti kako su osnovni koncepti koji se vežu uz luksuz: visoka cijena, nepotrebnost, ugodnost i teža dostupnost.

Među knjigama se vrlo rano pojavio trend izdanja koja se razlikuju od drugih, posebice svojom opremom, zbog čega im je cijena viša, a dostupnost manja. Ne postoji uvriježena definicija luksuznog izdanja knjige. Roberts (1990) je sažeo nekoliko karakteristika, a to su tvrdi uvez, potpis autora i drugih suradnika, kutija ili druga vrsta zaštite knjige kao fizičkog predmeta. Sukladno definicijama luksuza, isti autor smatra kako je ova vrsta izdanja utjelovljenje kulture elite jer su ograničena u distribuciji i dostupnosti, odnosno često su dostupne samo onima koji su pretplaćeni kod izdavača te si takva izdanja rijetki mogu priuštiti ili uopće dobiti informaciju o njihovoj objavi. Osim prema navedenim karakteristikama, luksuzne se knjige ističu i prema estetici, a Horić (2012) navodi kako se „estetski dojam povećava u skladu s razinom umjetničkog oblikovanja i poligrafske metode proizvodnje primjerka“.

Potreba za posjedovanjem nečeg što je drugačije, na svoj način posebno, a shodno tome nerijetko i skupo, javlja se i u svijetu knjiga te nosi naziv bibliofilija. Hrvatska enciklopedija bibliofiliju definira kao „strast za skupljanjem knjiga zbog njihova sadržaja, starine, uveza, ilustracija, tiska ili njihove nacionalne, vjerske ili koje druge osobitosti“ (Bibliofilija, 2024).

Neke definicije naglašavaju prekomjernost te strasti kao i odnos prema čitanju (Bibliophilia, n.d.). Drugi pojam koji opisuje strast za skupljanje knjiga jest bibliomanija, a razlika je u razlozima prikupljanja koji se u potonjem slučaju odnose na izvanjske osobine knjige i sporedne značajke (Bibliomanija, 1941.). Još jedna razlika dvaju pojmova jest intenzitet sakupljanja knjiga, a granica između njih i dalje nije jasno definirana. Dok neki smatraju bibliomaniju psihopatološkom pojavom, psihijatrijske institucije je ne smatraju poremećajem (Fletcher, 2019).

Brojne su poznate povijesne ličnosti bili istaknuti bibliofili, vlasnici bogatih kućnih biblioteka i raskošnih izdanja. U razdoblju Rimskog carstva pojavljuju se prvi bibliofili željni posjedovanja fizički lijepih i sadržajno važnih knjiga, ali i prvi bibliomani koji su bogato ukrašene knjige kupovali kao dokaz društvenog statusa (Hebrang Grgić, 2018). Iako se na oboje, a posebno potonje, često gledalo s neodobravanjem, Stipčević (2006) naglašava kako je neosporna činjenica da su bibliomani narudžbama i kupovinom knjiga utjecali na promicanje knjiga i njihove proizvodnje te pomogli podići ugled knjige u Rimu. U zapadnoj se kulturi i dalje na bibliomaniju gleda s neodobravanjem, što je vidljivo i iz ranije navedenih definicija, no u japanskoj kulturi postoji poseban naziv za ovaj fenomen, *tsundoku*, pri čemu se kao pozitivna karakteristika naglašava mogućnost postojanja namjere da se prikupljene knjige pročitaju (Fletcher, 2019).

Trend sakupljanja fizički lijepih knjiga, nerijetko radi socijalnog dokazivanja, postoji i danas te se dotiče luksuznih izdanja knjiga budući da se radi o izdanjima koja, prema definicijama luksuza, nisu dostupna svima. Također, to su knjige koja posjeduju razne fizičke i ostale karakteristike nevezane za sadržaj, a koje mogu utjecati na izbor bibliofila i bibliomana. Takve osobe nerijetko spadaju u skupinu pretplatnika i drugih osoba koje isključivo dobivaju informacije o objavi luksuznih izdanja, kako to navodi Roberts (1990). Knjiga je i kreativni proizvod koji se, upravo zbog privlačnih vanjskih karakteristika, najčešće poklanja (Howkins, 2003).

3. Povijest luksuznih izdanja

3.1. Do izuma tiska

U razdoblju antike proširuju se značajke izgleda i sadržaja knjige u odnosu na one nastale u starim civilizacijama. Pojavom kodeksa kao oblika knjige, javlja se prostor za pojavu karakteristika koje će predmet učiniti reprezentativnim i luksuznim. Najraskošnijim dijelom knjige postaje uvez i zadržava taj atribut do kraja srednjeg vijeka. Korice se izrađuju od plemenitih kovina, primjerice zlata, koji je bogato i umjetnički obrađen, a dodatno se ukrašavaju (polu)dragim kamenjem različitih boja. Proces ukrašavanja se, zajedno s prepisivanjem, najčešće odvija u skriptorijima (Stipčević, 2006). Ukrašavanje korica postaje posebnom vrstom umjetnosti što je pojava koja će se u povijesti knjige zadržati do modernih vremena.

Iz perspektive povijesnih znanosti, srednji je vijek bio mračno razdoblje, no to ne vrijedi i za knjigu, s obzirom na njenu vrijednost, status i uvez. Skupocjeni uvezi ukrašavali su se zlatom, dragim kamenjem, reljefima od bjelokosti i sl. (Hebrang Grgić, 2018), a koristilo se i poludrago kamenje, srebro i slične plemenite kovine, kako za uvez, tako i za ilustracije. Leksikon hrvatskog srednjovjekovlja (2017) donosi opis knjige s popisa osobne knjižnice zadarskog trgovca svilom Mihovila Petrova, a primjer bogatog uveza je „knjiga na jarećoj koži s drvenim koricama, obloženim zelenom kožom s uzdignutim zakovicama od pozlaćena bakra i sa četiri kopče“. Tako ukrašene knjige bile su izraz i dokaz društvenog statusa zbog čega su se nabavljale za dvorske i samostanske knjižnice, ali i razmjenjivale i darovale što je bila dodatna potvrda društvenog prestiža (Stipčević, 2006). Doprinos raskošnim knjigama daju i novonastali crkveni redovi u 13. stoljeću koji nakon usvajanja obreda Rimske kurije počinju izrađivati nove knjige u gotičkom stilu, dok se od starih čuvaju samo one najdragocjenije s obzirom na sadržaj, uvez i ilustracije te se takve knjige koriste u posebnim svečanostima (Stipčević, 2004).

Cijena knjige bila je vrlo visoka, ona je nerijetko vrijedila više od kuća, stoke ili lokala, a na vrijednost su utjecali rukopis, starost, minijature, iluminacije te posebice uvez (Hebrang Grgić 2018). Bliskoistočni i dalekoistočni narodi cijenili su knjige kao i Europljani s fizičkog i sadržajnog aspekta. Arapski su i kineski vladari mahom bili bibliofili; Arapi su knjige uvezivali u skupocjenu kožu te posebnu pažnju pridavali lijepom kaligrafskom pismu, dok se u Indiji raskošno ukrašavanje odnosilo i na uvez i na ilustracije (Stipčević, 2006).

U srednjem su vijeku vrijednost i ukrašavanje knjige počeli opadati. Prvo veće odstupanje došlo je pojavom sveučilišta i potrebom za prepisivanjem knjiga zbog njihova sadržaja i raspačavanja zbog čega se sve manje pažnje počinje pridavati ilustracijama i knjiga počinje gubiti ukrasni karakter (Hebrang Grgić, 2018). Drugo opadanje vrijednosti knjige dolazi s pojavom tiska, iako u prvim godinama postoje izdavači koji se tome nastoje oduprijeti i posvećuju se isključivo raskošnom uvezu (Stipčević, 2006).

3.2. Od izuma tiska do suvremenog razdoblja

Osim ponekih izdavača, tiskanoj su se knjizi ponekad odupirali i bibliofili. Mnogi od njih nastavljaju naručivati bogate prijepise te narudžbama podržavati prepisivačke i sitnoslikarske radionice (Stipčević, 2006). Primjer je vojvoda Federico Montefeltro koji je, vodeći se katalozima velikih knjižnica, naručivao prijepise rukopisa te ih davao bogato uvesti i ilustrirati (Hebrang Grgić, 2018). Njegov biograf naveo je kako vojvoda nije želio posjedovati ni jednu tiskanu knjigu, no kasnije istraživanja pokazuju kako ih se u njegovoj privatnoj knjižnici ipak moglo naći. Francuski bibliograf Grolier svoju je čitavu knjižnicu dao uvezati kod poznatih majstora, a prepoznatljiv uvez njegove zbirke sastojao se od kože ukrašene pozlaćenim, jednostavnim geometrijskim i arabesknim motivima. Kralj Franjo I. također je imao knjižnicu personalizirano uvezenih knjiga s kraljevskim grbom, ukrasima u obliku vitica, geometrijskim motivima i slovom F koje je izradio njegov privatni knjigoveža. Zahvaljujući navedenim Francuzima, ali i drugim bibliofilima, Francuska je slovila za zemlju najljepših uveza. Gotovo svi europski vladari, svećenstvo, bankari i ostali uglednici nastojali su nabavljati bogato uvezene knjige, s naglaskom na kožni uvez, često od skupocjene maroken kože koja se nabavljala iz Cordobe. Mnogi su naručitelji imali individualni stil traženog uveza kako bi knjige u njihovom vlasništvu bile prepoznatljive, a takve su bile i knjige u privatnoj knjižnici Matijaša Korvina koje su kasnije zato nazvane „korvine“ (Stipčević, 2006).

U ovom je razdoblju utjecajan islamski stil koji još od ranije koristi pozlate, laganiji karton i profinjene ukrase. U 16. stoljeću u knjigama se pojavljuju naslovnice, a na njima raskošni ukrasi arhitektonskih i biblijskih motiva te portreta, a sve to do razine pretrpanosti stranice (Stipčević, 2006). Ilustracije se u knjigama izrađuju tehnikama drvoreza i bakroreza, a za luksuzna se izdanja minijature izrađuju ručno (Hebrang Grgić, 2018).

Slika 1. Knjiga "Heures francoises et latines pour Madame L. Gallois"

Utjecaji Francuske i industrijske revolucije odrazili su se i na knjigu. Napredak u tiskarstvu dovodi do veće dostupnosti knjige, masovne produkcije, opadanja kvalitete materijala i uveza. Nekolicina izdavača odbija modernizaciju i ostaje koristiti ručnu prešu smatrajući nemogućom izradu estetski lijepih i kvalitetnih otisaka na stroju. Isto vrijedi i za knjigoveže, čiji broj s vremenom opada. Skupocjena, ručno otisnuta, uvezana i ilustrirana izdanja izrađuju se za sve manji broj bibliofila, zbog čega i propadaju pojedine tiskare i knjigovežnice ranije navedenih svjetonazora. Usprkos tome, oprema i izrada luksuznih izdanja iznimno su kvalitetne, a primjer jedne takve knjige je *Heures francoises et latines pour Madame L. Gallois*, nastala u 19. stoljeću. Za uvez knjige korišteno je drago kamenje, zlato i ostali plemeniti metali (Stipčević, 2006). Slika 1 prikazuje prednje korice knjige ukrašene medaljonima anđela, Gospodina i Jaganjca Božjeg te safirnim križem. Stražnje korice sadrže medaljone anđela i Djevice s Kristom, a većina margina stranica iluminirana je srednjovjekovnim motivima. Izrada knjige trajala je 14 godina in a njoj su radila 22 slikara. Danas je knjiga izložena u Whitley galeriji u SAD-u ("Heures francoises et latines pour Madame L. Gallois", 2017). Trend opadanja broja bibliofila, luksuznih knjiga i ručne izrade zadržao se do danas. S druge se strane povećava kvaliteta bibliofilskih izdanja. U razdoblju nakon Prvog svjetskog rata na izradi ilustracija rade poznati svjetski slikari poput Pabla Picassa ili Henrija Mattisea (Stipčević, 2006).

4. Karakteristike knjige

Za svako se izdanje knjige unaprijed određuje koliko će primjeraka biti otisnuto i taj se broj naziva naklada te on ima utjecaj na cijenu knjige i metodu tiska (Naklada, 2024). Bibliofilski su izdanja gotovo uvijek otisnuta u ograničenoj nakladi te na skupljim materijalima (Bibliofilsko izdanje, 2024). Kao što je ranije navedeno, izdanja ograničene naklade nisu dostupna svima. Ograničavanje naklade počinje se češće primjenjivati u 20. stoljeću kad se uglavnom odnosilo na žanrove horora i mračne fantastike (*dark fantasy*) (Roberts, 1990). Visina naklade unaprijed je određena, a kad je naklada mala, ponekad su pojedini primjerci numerirani i svaki je jedinstven.

Jedna od karakteristika kojom se luksuzna izdanja često razlikuju od redovnih jest papir (Roberts, 1990). Danas postoji mnogo različitih vrsta papira s obzirom na njihovu namjenu, a za knjige se koristi grafički papir koji se dijeli na ofsetni, novinski, crtači i papir za računala (Papir, 2024). Unutar tih kategorija, papir se može podijeliti s obzirom na različite karakteristike, a jedna od njih je boja. Manser (2023) razlikuje tri boje papira za knjige: bijeli papir koji je pogodan za tiskanje jasnih slika, ali zbog intenziteta nijanse nepogodan za čitanje; krem papir suprotnih obilježja od prethodno navedenog te papir od temeljnog drva koji je pogodan za čitanje, manje pogodan za slike, ali od navedenih najlakši po gramaturi te najjeftiniji zbog čega je i najčešće korišten. Sljedeća podjela prema istoj autorici razlikuje premazani i nepremazani papir. Premazani papir koristi se za korice knjige, a nepremazani za knjižni blok. Potonji se dijeli na sjajni i mat pri čemu je otisak na sjajnom papiru jasniji, a s tim i pogodniji za knjige s fotografijama. Još jedna od podjela papira jest prema gramaturi. Navedeno prikazuje samo osnovnu podjelu papira za knjige, dok tiskare razlikuju još više vrsta. Papir koji se koristi za knjige može imati i oznaku izvora sirovina za izradu, a među oznakama se ističe Forest Stewardship Council (FSC) certifikat. To je certifikat koji dodjeljuje Vijeće za nadzor šuma, a koji označava da papir dolazi iz šuma kojima se upravlja na odgovoran i održiv način (Certifikacija FSC, n.d.).

Uvez se pojavio kad i kodeks koji je zamijenio svitak te su se do 19. stoljeća sve knjige uvezivale ručno (Stipčević, 2006). To se odnosi i na sve luksuzne knjige spomenute u povijesnom pregledu, pri čemu se posebno cijenio rad uglednih knjigoveža. Danas postoje različite vrste uveza, a odabir ovisi o vrsti publikacije i njenoj namjeni. Najčešće se koriste tvrdi i meki uvez.

Meki uvez koristi se metodom takozvanog savršenog uveza. Nakon što su knjižni arci, odnosno listovi posloženi, tri se strane knjižnog bloka obrezuju, dok se četvrta strana tretira abrazivnim sredstvom kako bi se dobila pogodna površina za primjenu poliuretanskog ljepljiva. Zatim se oko knjižnog bloka, na koji je nanoseno ljepljivo, omotavaju korice koje su za ovu vrstu uveza najčešće izrađene od tanjeg kartona. Knjižni blok se zatim lijepi na unutrašnju stranu hrpta korica. Ova je metoda jeftinija od tvrdog uveza, no nije pogodna za knjige koje bi se trebale moći koristiti i čitati bez potrebe za pridržavanjem jer otvorena knjiga neće ležati ravno na površini (Marzullo, 2018).

Tvrđi uvez iziskuje unaprijed pripremljene korice izrađene od čvršćih materijala poput kartona ili drva. Dijelovi knjižnog bloka se spajaju šivanjem i kad je knjižni blok spojen, na hrbat se lijepi tkanina, a zatim sve zajedno na unaprijed pripremljene korice koje se izrađuju od kartona ili tanjeg drva. S obzirom na postupak šivanja, ovakav je uvez skuplji, no produljuje vijek knjige i omogućava da knjiga leži ravno na površini te da se koristi bez držanja. Također, tvrđi uvez doprinosi kvaliteti knjige te je čini težom i izdržljivijom (Marzullo, 2018). Roberts (1990) ističe kako kolekcionari uvijek očekuju tvrđi uvez te kako je on u 20. stoljeću karakterističan za luksuzna izdanja.

Korice su „vanjski dio knjige s osnovnim podacima o sadržaju knjige koji štiti knjižni blok“ (Korice, 2007). Podaci o knjizi na koricama se pojavljuju tek nakon srednjeg vijeka (Hebrang Grgić, 2018), no one oduvijek imaju veliku važnost u ukrašavanju, prezentaciji i vrijednosti knjige. Praksa bogatog ukrašavanja korica javlja se krajem antike i nastavlja do danas pri čemu su se za izradu i ukrašavanje koristili različiti materijali, drvo, plemenite kovine i drago kamenje (Hebrang Grgić 2018; Stipčević 2006), što je detaljnije opisano u povijesnom pregledu luksuznih izdanja. I danas se za izradu i ukrašavanje korica koriste različiti materijali i tehnike. Knjige se od prašine, prljavštine i oštećenja mogu zaštititi na dva načina: ovitkom i kutijom. Ovitak je od svoje pojave pa do danas imao ulogu zaštititi tvrdo uvezenu knjigu te je reklamirati grafičkim izgledom i privući kupca. Pojavio se početkom 19. stoljeća, a tek krajem stoljeća se počnje posvećivati pažnja grafičkom oblikovanju što je posao koji se dodjeljuje umjetnicima i dizajnerima kako bi knjiga bila što ljepša i privlačnija (Stipčević, 2006). Zaštitne kutije za knjige izrađuju se od čvrstog materijala, a nerijetko su dizajnirane kao i sam ovitak ili korice. Mogu služiti za zaštitu i pohranu više knjiga.

5. Istraživanje bibliofilskih izdanja u Hrvatskoj

5.1. Cilj, metodologija i uzorak

Cilj je ovog rada istražiti što hrvatski izdavači, nakladnici i distributeri obilježavaju kao luksuzna i/ili bibliofska izdanja te koje su karakteristike i popratni materijali tih knjiga. Cilj je evidentirati sve karakteristike knjiga koje se smatraju luksuznima, odnosno bibliofskima te uočiti njihova zajednička obilježja i razlike. Uzorak je prikupljen pretraživanjem interneta, internetskih trgovina i stranica izdavača i distributera. Kriteriji odabira su sljedeći:

- izričit navod izdavača ili distributera da se radi o luksuznom ili bibliofskom izdanju
- dostupnost knjige za kupovinu u Hrvatskoj
- navođenje minimalno dvije od sljedećih karakteristika:
 - limitirana naklada
 - numeracija unutar naklade
 - podatak o vrsti ili svojstvu korištenog papira
 - podatak o materijalu i obradi korica
 - zaštitna kutija ili ovitak
 - podatak o oblikovanju knjižnog bloka
 - popratni materijali uključeni u cijenu knjige
 - pamučne rukavice za listanje
 - rezervacijski list
 - vlasnički list
 - potpis autora

Popis svih publikacija uključenih u ovo istraživanje nalazi se u Prilogu. Primarni raspored u popisu je prema nakladniku, a sekundarni abecedni. Karakteristike korištene u kriterijima odabrane su jer obično nisu prisutne u redovnim izdanjima. Za svaku knjigu prikupljeni su i podaci o cijeni, uvezu i vrpci za označavanje. U istraživanje su uključene i one knjige koje su trenutno rasprodane budući da je u radu naglasak na karakteristikama knjiga. Iz istog razloga u istraživanje nisu uključene one knjige za koje nije bilo moguće pronaći nijedan podatak osim cijene i uveza.

Primjenom navedenih kriterija prikupljeno je 69 različitih bibliofilskih i luksuznih izdanja te su za njih izdvojene sve karakteristike navedene od strane izdavača i distributera. Za strana izdanja podaci su prikupljeni s izvornih web stranica izdavača, a cijene sa stranica distributera, budući da je naglasak na dostupnosti na hrvatskom tržištu, kako je ranije navedeno.

5.2. Rezultati i analiza

Analiza dobivenih rezultata bit će opisana na dva načina. U prvom će se dijelu navesti luksuzna izdanja s obzirom na izdavače. Svrha ovakvog pristupa jest dobiti uvid u nakladničku sliku te u nju smjestiti luksuzne knjige. U drugom će dijelu biti prikazani rezultati s obzirom na kriterije istraživanja i karakteristike bibliofilskih izdanja ranije navedene u radu.

5.2.1. Izdavači luksuznih izdanja

U istraživanje su uključeni nakladnici, izdavači i distributeri bibliofilskih izdanja. Nakladnik je “osoba ili poduzeće koje je steklo pravo umnožavanja i raspačavanja djela te snosi financijsku i pravnu odgovornost” (Nakladništvo, 2024). Razlika izdavača i nakladnika proizlazi upravo iz financijske odgovornosti za objavljivanje djela (Hebrang Grgić i Barbarić, 2021). Unatoč tome, hrvatske enciklopedije i rječnici navode kako se navedeni pojmovi istoznačnice. Pojam distributera u ovom će se radu koristiti kako bi se obuhvatile različite (internetske) trgovine, knjižare i antikvarijati.

Mitopeja

Ovaj nakladnik izdaje isključivo luksuzna izdanja, odnosno kolekcionarske knjige mitoloških tema. Navode kako su „kolekcionari lijepih stvari“ te kako su „kolekcionarske knjige nešto razmjerno rijetko bilo gdje u svijetu, dok su kod nas temelj ove posve neovisne, ali susretljive naklade“ (“O nama”, 2021). Smatraju kako takva izdanja odaju počast mitološkom sadržaju te su vrijedna čuvanja u vitrini. Mitopeja je do sad izdala 32 luksuzna izdanja, a njihov popis nalazi se u bibliografiji u prilogu rada.

Na dijelu web stranice na kojem su opisane osnovne informacije, navedene su i glavne karakteristike luksuznih izdanja zajedničke svim njihovim izdanjima, a to su:

- Ograničena naklada od 500 primjeraka s numeracijom
- Mogućnost rezervacije rednog broja knjige
- Mogućnost kupnje kutije za čuvanje knjige
- FSC (*Forest Stewardship Council*) certifikat papira

Slika 2. Knjiga "Klara i Sunce"

Otvaranjem stranica pojedinih Mitopejinih proizvoda moguće je naći još tehničkih podataka o knjigama koje se razlikuju od izdanja do izdanja. Primjeri su: eko-koža s efektom obrađenog materijala, lentikularna dorada korica, pokazna vrpca od satenske svile, zaštitna kutija od bakreno patiniranog drva, ovitak od ojačanog baršuna, ovitak doraden srebrnom i bisernom folijom i slično. Slika 2 prikazuje Mitopejino izdanje čije su korice izrađene od eko-kože i doradene tehnikom sitotiska luminiscentne bijele boje, uz koje dolazi kutija od pleksiglasa premazana zaštitom od grebanja. Svaka od navedenih karakteristika knjigu čini drugačijom od drugih, podiže njenu cijenu i čini je luksuznom. Isto tako, kod djela u nastavcima, kupac može zatražiti da svaki primjerak ima istu numeraciju čime se omogućuje potpuno individualno iskustvo kupnje. Sva Mitopejina izdanja nalaze se u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK), a cijene se kreću od 11,00 do 70,00 eura. Prilikom kupnje moguće je zatražiti i zaštitnu kutiju što utječe na cijenu, a cijena same kutije kreće se između 11,00 i 25,00 eura.

Mozaik knjiga

Mozaik knjiga hrvatska je izdavačka kuća koja je kao samostalno društvo registrirana 1991. godine (“O nama”, 2021)). Pregledavajući web stranicu izdavača, moguće je pronaći 5 djela čiji se popis nalazi u prilogu.. Ono što prvo može naglasiti o kakvim se izdanjima radi jest cjenovni rang koji se kreće od 158,00 do 2.650,00 eura. Također je na fotografijama proizvoda moguće vidjeti kutije, ovitke i rukavice koji se najčešće i poistovjećuju s luksuznim izdanjima. Urednik navedenih izdanja je Vid Jakša Opačić, smatran „jedinim urednikom luksuznih izdanja u Hrvatskoj“ (Plivelić, 2023).

Knjiga *Temelji Hrvatske* izdana je 2021. godine te „prikazuje ključne trenutke iz naše burne prošlosti te izuzetne pojedince koji su ostavili neizbrisiv pečat u povijesti naše države“ (“Temelji Hrvatske”, 2021). Izdavač naglašava kako je na izdanju radilo 14 znanstvenika hrvatskih fakulteta, akademija i instituta te stručnjaci iz područja, ali i kako je djelo rezultat rada umjetnika, urednika i knjigoveža. Materijalne karakteristike ovog izdanja su sljedeće:

- Umjetnička medalja od mesinga
- Zaštitni ovitak na rasklapanje
- Pamučne rukavice za listanje
- Rezervacijski list
- Vlasnički list
- Ručno uvezene korice od kože
- Zlatni rub na stranicama
- Limitirana naklada
- Numerirani primjerci

Slika 3. Knjiga "Temelji Hrvatske"

Neke od navedenih karakteristika, poput umjetničke medalje vidljive su na slici 3, jasno pokazuju kako je riječ od luksuznom izdanju, odnosno izdanju koje se upravo po navedenome razlikuje od ostalih knjiga ovog, ali i drugih izdavača. Još jedna razlika koja naglašava vrijednost izdanja jest cijena koja za ovu knjigu iznosi 1.589,49 eura. Knjiga se nalazi u katalogu NSK.

Mozaik knjiga izdala je faksimil *Misala kneza Novaka*, rukopisne knjige koja je poslužila kao predložak prve hrvatske tiskane knjige ("Misal kneza Novaka", 2020). Nastala suradnjom izdavača i znanstvenika, knjiga posjeduje sljedeće karakteristike:

- Reprodukcijske 480 inicijala i šest minijatura ukrašenih zlatnom folijom
- Ručno uvezane korice od teleće kože
- Visokokvalitetan papir
- Limitirana naklada od 200 primjeraka
- Numeracija primjeraka
- Zaštitni ovitak
- Pamučne rukavice za listanje
- Popratna knjiga sa činjenicama i zanimljivostima o samoj knjizi

Cijena knjige je 2.653,39 eura što je ujedno i najskuplje luksuzno izdanje u ponudi Mozaika knjiga. Knjiga se nalazi u katalogu NSK uz napomenu o zaštitnoj kutiji i visini naklade.

Utemeljitelji Hrvatske jest knjiga o osobama koje su postavile političke, kulturne, znanstvene i ine temelje Republike Hrvatske, a izdavač navodi kako je namijenjen "istinskim ljubiteljima

knjiga, kolekcionarima, institucijama te onima koji znaju cijeniti izdanja od nacionalne i kulturne važnosti” (“Utemeljitelji Hrvatske”, 2023). Kao i kod prethodnih primjera ove nakladničke kuće, na ovom je izdanju radilo više stručnjaka koji su doprinijeli sadržajnom i fizičkom oblikovanju knjige, iz čega proizlaze sljedeće karakteristike:

- Bogata slikovna građa prikupljena u hrvatskim muzejima i arhivima
- Ručno uvezene korice od teleće kože
- Umjetnička medalja od mjedi
- Zlatni rub na stranicama
- Zaštitni ovitak na rasklapanje
- Strogo limitirana naklada od 200 primjeraka
- Kaligrafska numeracija primjerka
- Potvrda o vlasništvu

Slika 4. Knjiga "Utemeljitelji Hrvatske"

Dio navedenih karakteristika vidljiv je na slici 4. Knjiga je izdana 2023. godine, a na web trgovini se prodaje po cijeni od 2.099,00 eura. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu nalazi se primjerak broj 88 uz koji je priložen vlasnički list.

Misal po zakonu rimskoga dvora je faksimil izvorne inkunabule, a uz cijenu od 1.589,49 eura, jedina je knjiga iz ponude luksuznih izdanja Mozaika knjiga koja je rasprodana. Dva primjerka, broj 145 i broj 148, nalaze se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a u kataložnom opisu stoji napomena da su knjige uložene u zaštitnu kutiju. Karakteristike knjige su sljedeće:

- Popratna knjiga sa znanstvenim tekstovima i transliteracija

- Zaštitni ovitak
- Pamučne rukavice za listanje
- Kutija za popratne knjige
- Rezervacijski list
- Vlasnički list

Za knjigu *Michelangelo* nisu navedene karakteristike kao kod prethodno navedenih luksuznih izdanja Mozaika knjiga. Ono što ovo izdanje čini luksuznim jesu ilustracije i visokokvalitetne fotografije te visokokvalitetni papir. Kao što će biti vidljivo u nastavku rada, mnogi izdavači luksuznim izdanjima nazivaju bogato ilustrirane knjige koje nemaju materijalne karakteristike kao one prethodno opisane. Cijena knjige iznosi 158,74 eura te je više nema na zalih. Knjiga se nalazi u katalogu NSK.

Mamić 1970

Mamić 1970 je trgovina luksuznim satovima, nakitom i sličnim predmetima, a u svojoj ponudi imaju i luksuzne knjige zbog čega ih valja spomenuti u ovom radu. Kako je naglašeno na samoj stranici, „luksuzne knjige svjetski poznatih izdavača...prepoznatljiv su dodatak stilski uređenim domovima. Prepune atraktivnih fotografija[ma] i jedinstvenih priča ove must-have knjige daju poseban uvid u čaroban svijet prestižne mode, satova, automobila, arhitekture i putovanja“ (“Luksuzne knjige”, 2024). Dakle, ove su knjige luksuzne zbog karakteristika svog uveza, ali i sadržajno s obzirom na to da donose fotografije i tekstove o poznatim svjetskim brendovima različitih proizvoda i usluga. Kao najpoznatiji izdavači ove vrste knjiga, na web stranici navedeni su Assouline, Taschen i teNeues.

Assouline je francuska izdavačka kuća osnovana krajem prošlog stoljeća, a na njihovim je stranicama istaknuto kako su „prvi luksuzni brend o kulturi“ (“About Assouline”, 2024) te kako im je cilj izdati novu, suvremenu vrstu knjiga. Od njihovih je knjiga na hrvatskom tržištu trenutno dostupna jedna, u sklopu trgovine Mamić 1970, a radi se o knjizi *Mykonos Muse* koja donosi fotografije, kulturu i mitologiju otoka iz naslova. Od tehničkih karakteristika, na stranicama izdavača navodi se kako knjiga sadrži više od 200 ilustracija, odnosno fotografija visoke kvalitete te kako se radi o tvrdom, svilenom uvezu. Cijena ove knjige u Hrvatskoj iznosi 122,00 eura. U katalogu NSK postoje zapisi o tri knjige ovog izdavača, no ne i o navedenoj knjizi.

U slučaju Taschena, njemačkog izdavača luksuznih knjiga, u Hrvatskoj je putem različitih izdavača i distributera dostupno više različitih izdanja, a Mamić 1970 prodaje samo jednu knjigu, *Sneaker Freaker: the Ultimate Sneaker Book* po cijeni od 79,00 eura. Osim samog sadržaja i fotografija, knjiga nema posebnih luksuznih karakteristika. U katalogu NSK moguće je pronaći zapise o više od 50 knjiga ovog izdavača, ali ne i navedene knjige.

TeNeues je također njemački izdavač luksuznih knjiga na čijim je stranicama naglašeno kako je ono što njihove knjige čini poželjnima upravo limitirana naklada ("Limited luxury editions", n.d.), no nema podataka o njenoj visini. TeNeues knjige se također prodaju na više mjesta, a cijene im se kreću od 5,00 do 146,00 eura, pri čemu je najskuplja dostupna knjiga *The Ferrari book* koja, kao i u prethodnom slučaju, nema posebnih fizičkih karakteristika, luksuznom je čine sadržaj i fotografije, a cijena iznosi 146,00 eura. Ostale dostupne knjige ovog izdavača su: *The watch book Rolex*, *A man & his car*, *Chanel catwalk*, *Men's manual* i *Ultimate toys for men 2* te, iako se djela izdavača nalaze u katalogu NSK, nema zapisa ni o jednoj od navedenih knjiga. Popis svih luksuznih izdanja koje prodaje navedena trgovina nalazi se u bibliografiji u prilogu.

Zaboravljena Dalmacija

Zaboravljena Dalmacija naziv je serijala monografija o Dalmaciji i naziv web stranice koja je jedini izvor informacija te jedino mjesto na kojem je moguće kupiti monografije. Zbog toga se ovaj podnaslov ne odnosi izravno na izdavača, već projekt. Serijal se sastoji od knjiga *Zaboravljena Dalmacija na starim razglednicama* i *Pozdrav iz zaboravljene Dalmacije*, a autor projekta i knjiga je kolekcionar Igor Goleš. Obje su knjige izašle u tri izdanja ograničene visine naklade od 100 primjeraka za prva te 1000 primjeraka za ostala izdanja. Za obje knjige autor na web stranici navodi kako su vrlo brzo rasprodane među suradnicima i kolekcionarima te su obje luksuzno izvedene, a samo je kod prvog izdanja *Zaboravljene Dalmacije na starim razglednicama* navedeno kako se radi o bibliofilskom izdanju (Goleš, 2021). Cijene knjiga kreću se od 191,00 do 300,00 eura na internetskoj trgovini *Zaboravljene Dalmacije* gdje su trenutno rasprodane sve knjige osim najnovijeg izdanja *Pozdrav iz zaboravljene Dalmacije*. Osim na internetskoj trgovini, knjige je povremeno moguće kupiti putem aukcije. Posljednja knjiga prodana na ovaj način jest prvo, bibliofilsko izdanje *Zaboravljene Dalmacije na starim*

razglednicama, a postignuta cijena iznosila je 600,00 eura. Knjige na aukciju daju kolekcionari i sam autor. Oba navedena naslova nalaze se u katalogu NSK.

Ostali izdavači i distributeri

Ostali izdavači objedinjeni su pod jednim naslovom budući da o njima i njihovim luksuznim izdanjima nema informacija ili su one šture te zbog izdavača koji više nisu aktivni. Na stranicama Antikvarijata Zlatarevo zlato moguće je kupiti knjigu Miroslava Krleže *Deset krvavih godina*, uvezenu u kožu, numeriranu i tiskanu na biblijskom papiru, po cijeni od 60,00 eura. Knjigu je izdala Zora, izdavačko poduzeće ukinuto 1977. godine (Nakladništvo, 2024). Izdavač Planetopija donosi jedno luksuzno izdanje, *Umijeće ratovanja*, uvezeno tradicionalnom kineskom tehnikom koja će biti opisana kasnije u ovom radu, a cijena knjige iznosi 30,00 eura.

Knjižara Dominović prodaje dva luksuzna izdanja: *Dušanov zakonik* (izdavač Mladinska knjiga) te strip *Tupko* (izdavač Art 9). Cijena *Dušanovog zakonika* iznosi 330,48 eura te knjiga dolazi sa zaštitnom kutijom. Strip *Tupko* iz 2017. godine bibliofilsko je izdanje nagrađivanog crtača, karikaturista i redatelja Nedeljka Dragića, a prodaje se po cijeni od 29,20 eura te je zaštićeno ovitkom. Isto bibliofilsko izdanje stripa, ali iz 2011. godine i ograničeno u nakladi od 99 primjeraka, prodaje web stranica Stripovi hr., po istoj cijeni kao i Knjižara Dominović. Ranije spomenuta stranica Stripovi hr. prodaje još jedno bibliofilsko izdanje ograničene naklade od 50 numeriranih primjeraka, a broj svakog primjerka ispisao je autor Borivoj Dovniković Bordo uz dodatak vlastitog potpisa. Naslov stripa je *Mendo Mendović i drugi stripovi*, a cijena iznosi 33,18 eura.

Kršćanska sadašnjost objavila je bibliofilsko izdanje *Franjevačke Biblije* nastale u hrvatskoj dijaspori. Knjiga je uvezena u kožu, cijena joj je 46,00 eura, prodaje se na stranicama Kršćanske sadašnjosti i Knjižare Dominović, a visina naklade nije poznata. Bibliofilsko izdanje *Proklete avlije* Ive Andrića iz 1972. godine prodaje se putem Aukcijske kuće Barac i Pervan. Visina naklade iznosi 200 numeriranih primjeraka, a konkretna knjiga nosi broj 112. Knjiga sadrži originalne grafike Bogdana Kršića koje je on sam potpisao, a izdalo ju je izdavačko poduzeće Zora. Cijena knjige nije poznata, odnosno na aukciji knjiga nije prodana.

Od knjiga navedenih u ovom poglavlju, u katalogu NSK nalaze se: *Umijeće ratovanja*, *Tupko* (oba izdanja), *Mendo Mendović i drugi stripovi*, *Franjevačka Biblija* i *Prokleta avlija*, a potpuni popis izdanja obuhvaćenih ovim poglavljem nalazi se u bibliografiji u prilogu.

5.2.2. Karakteristike luksuznih izdanja

Ograničena naklada i numeracija

Kao što je ranije navedeno, bibliofilska su izdanja gotovo uvijek otisnuta u ograničenoj nakladi. Od 69 naslova u rezultatu ovog istraživanja, 44,9 % izašlo je u ograničenoj nakladi. Najniža iznosi 50 primjeraka što je visina naklade stripa *Mendo Mendović i drugi stripovi*, a najviša 1.000 primjeraka što je visina naklade najnovijih izdanja *Pozdrava iz zaboravljene Dalmacije*. Gotovo sva Mitopejina izdanja izlaze u ograničenoj nakladi od 500 primjeraka. Na njihovoj internetskoj stranici navedeno je kako svaka knjiga isprva izlazi u ograničenom broju izdanja nakon čega se tiska i neograničeni broj redovnih izdanja, ali u drugačijem uvezu ("O nama", n.d.). Neka od njihovih izdanja koja su navedena kao luksuzna, izlaze u neograničenoj nakladi. Luksuzna izdanja Mozaika knjiga izlaze u nakladama od 200 do 500 primjeraka, s naglaskom da je naklada strogo limitirana. Za knjige *Misal po zakonu rimskoga dvora* i *Michelangelo* ne postoji informacija o visini naklade, no s obzirom na to da su obje knjige rasprodane i ne postoje informacije o dotiscima, vjerojatno je kako su i one bile ograničene u nakladi. Ostale visine naklade iznose 99 (*Tupko* (2011.)), 100 (prva izdanja knjiga projekta *Zaboravljena Dalmacija*) i 200 (*Deset krvavih godina*, *Prokleta avlija*) primjeraka. Za ostalih 39 luksuznih izdanja obuhvaćenih istraživanjem, visina naklade nije navedena, u što su uključena i meko uvezena i ponovljena luksuzna izdanja Mitopeje.

Kad je naklada ograničena, primjerci su nerijetko numerirani. Tako Mitopeja nudi mogućnost odabira broja primjerka, ukoliko je traženi dostupan ("O nama", n.d.). Luksuzna izdanja Mozaika knjiga također su limitirana i numerirana, no nije moguće zatražiti određeni broj. Prva izdanja knjiga projekta *Zaboravljena Dalmacija* također su numerirana i to ručno, od strane autora. Autor stripa *Mendo Mendović i drugi stripovi* također je osobno numerirao sve primjerke. U slučaju antikvarijata, knjižara i aukcijskih kuća naveden je točan broj primjerka koji se prodaje pa tako Krležinih *Deset krvavih godina* nosi broj 73, prvo izdanje *Zaboravljene Dalmacije na razglednicama* na aukcijskoj prodaji nosi broj 85, a Andrićeva *Prokleta avlija*,

koja je također na aukcijskoj prodaji, broj 112. Uključujući ranije navedena meka i ponovljena izdanja Mitopeje, ukupno 38 izdanja obuhvaćenih istraživanjem nije numerirano.

Papir

Ni jedan od izdavača čije knjige su analizirane u ovom radu nema navedena sva obilježja korištenog papira. Najviše podataka daje Mitopeja, gramatura čijeg papira iznosi 90 ili 100 g/m², što je standardna gramatura za knjige. Isti izdavač kod svih svojih knjiga naglašava FSC certifikat papira. Vlasnik izdavačke kuće i glavni urednik naglašava i kako papir u sebi nema klor zbog čega se ne raspada i ne žuti (Derk, 2019). Takav papir ima dvostruko dulji vijek trajanje od onog koji koristi klor ili druge kiseline, a on iznosi 1000 godina (Keane, 2019).

Antikvarijat Zlatarevo zlato za Krležinu knjigu navodi kako je tiskana na biblijskom 35-gramskom papiru. Radi se o tankom i bezdrvnom papiru koji se koristi za tiskanje opsežnih dijela poput biblija ili enciklopedija (Biblijski papir, 2013). Mozaik knjiga za *Misal kneza Novaka* navodi da je otisnut na visokokvalitetnom papiru, no nisu specificirane njegove karakteristike. Ono što je moguće uočiti na fotografijama knjiga koje na tržište stavlja Mamić 1970 jest da se radi o sjajnom papiru, a budući da knjige najvećim dijelom sadrže fotografije, može se pretpostaviti da se radi o sjajnom papiru visoke gramature i bijele boje. Podatak o vrsti ili svojstvu papira naveden je za 47,8 % rezultata.

Uvez

Gotovo sva luksuzna izdanja obuhvaćena ovim radom su tvrdo uvezena što odgovara teoriji i praksi prošlog stoljeća, ali i ranijih razdoblja. Iznimka su meko uvezena Mitopejina izdanja koja se prodaju kao kompleti i koja čine svega 5,8 % rezultata. Ono što se protivi ranije navedenim načinima uveza jesu neke od Mitopejinih knjiga, pri čemu se izdvajaju dvije skupine slučajeva. Prva anomalija tiskarskoj teoriji jest korištenje lijepila kod tvrdog uveza, odnosno kod svakog je takvog proizvoda navedeno kako se radi o tvrdom, hladno lijepljenom uvezu. S druge se strane ističu četiri knjige kod kojih je navedeno da se radi o šivanom uvezu, a one su u usporedbi s ostalima znatno tanje, a to se odnosi i na njihove korice izrađene od tankog kartona koja izgledom podsjećaju na meki uvez. Unatoč navedenom, izdavač ističe

kako se radi o fizički kvalitetnim i izdržljivim knjigama. Kod tri od pet luksuznih izdanja Mozaika knjiga naglašeno je kako je uvez ručni što odgovara tradiciji izrade luksuznih izdanja koja je navedena u povijesnom pregledu. Radi se o knjigama *Temelji Hrvatske*, *Misal kneza Novaka* i *Utemeljitelji Hrvatske*.

Uvez koji se ističe jest *Umijeće ratovanja* koje izdaje Planetopija. Izdavač naglašava kako se radi o jedinstvenom izdanju jer ne postoje dva identična teksta i uveza. Knjiga je otisnuta i uvezena prema izvornoj tradicionalnoj kineskoj metodi uz ručnu doradu. Radi se o tehnici iz doba dinastije Ming pri čemu se tekst otiskuje na jednoj strani papira koji se preklapa kako bi tekst bio s vanjske strane nakon čega se knjižni blok stavlja između dvije daske i šiva širokim koncem kroz rupe na rubu knjižnog bloka. Na taj se način dobiva čvrst svezak (“Tradicionalni kineski uvez kultnog klasika”, 2017).

Korice

Kod Mitopejinih luksuznih izdanja, korice gotovo svih knjiga izrađene su od kartona koji ima FSC certifikat, objašnjen u ranijim poglavljima. Primjerci naslova razlikuju se prema postupcima obrade i dorade korica. Čest način obrade korica kod ovoga izdavača jest foliotisak, odnosno proces utiskivanja obojene folije ili zlatnih listića (Foliotisak, 2024). Najčešći korišteni oblici foliotiska su bakreni, mjedeni, u određenoj boji, nedefinirani i zlatotisak. Ostale metode uključuju lentikularnu doradu, sitotisak, UV lakiranje, višebojni tisak, graviranje, lasersko rezanje i termalni tisak.

Tek je za osam ostalih bibliofilskih izdanja iz ovog istraživanja naveden podatak o koricama. Njih šest ima korice izrađene od kože, pri čemu je za dvije knjige Mozaika knjiga, *Misal kneza Novaka* i *Utemeljitelji Hrvatske*, specificirano da se radi o telećoj koži. Ostale četiri knjige s kožnim koricama su *Utemeljitelji Hrvatske*, *Deset krvavih godina*, *Franjevačka Biblija* i *Prokleta avlija*. Ističe se i knjiga *Louis Vuitton Catwalk* kod koje je navedeno da su korice izrađene od tkanine te knjiga *Mykonos Muse* sa svilenim koricama. Ostali izdavači ne navode podatke o materijalima i metodama izrade korica.

Osim načina izrade, neke od knjiga imaju dodatne ukrase na koricama. Tako knjiga *Titus Groan* u Mitopejinu izdanju na koricama ima reljefni žig s motivom iz sadržaja. *Temelji Hrvatske* u izdanju Mozaika knjiga na koricama sadrže umjetničku medalju izrađenu od mesinga koja prikazuje jedan od nacionalnih simbola, a koju je izradio akademski kipar Karlo

Gross. I druga knjiga Mozaika knjiga, *Utemeljitelji Hrvatske*, na koricama ima medalju koja je izrađena od mjedi i sadrži urezana prezimena, a autor iste nije naveden.

Zaštita knjige

Ovitci Mitopejinih izdanja bogato su ukrašeni i izrađeni od različitih materijala. Dio ovitaka izrađen je od posebnog Kunstdruck Matt papira gramature od 300 g/m² koji ima FSC certifikat, a dio je izrađen ekološke kože. Pritom su neki od kožnih ovitaka dodatno obrađeni pa se javljaju efekti obrađenog metala i ekološka koža u zlatnoj ili srebrnoj boji. Neki od upečatljivih ovitaka izrađeni su od termolabilnog platna s efektom kamena, ojačanog baršuna doradenog srebrnom i bisernom folijom i knjigoveškog platna sa simuliranim daščicama. Posebno se ističe knjiga *January i deset tisuća vrata* čiji je ovitak izrađen od drva starih turopoljskih kuća te je savitljiv na hrptu. Ovitke imaju i izdanja Mozaika knjiga pri čemu je kod knjiga *Temelji Hrvatske* i *Utemeljitelji Hrvatske* naglašeno da se ovitci rasklapaju. Ovitak imaju još i *A Man & his car*, *The Kinfols table* te izdanje *Tupka* iz 2017. godine.

Osim ovitaka, sva Mitopejina luksuzna izdanja dolaze u kutijama koje su prilikom narudžbe opcionalne, a mogu se naručiti i pojedinačno. Iznimka su meko uvezene knjige kod kojih kutija dolazi samo s kompletom naslova. Za neke od kutija je navedeno od kojeg su materijala izrađene i kako su ukrašene pa su tako u ponudi kutije od bakrenog, zlatnog i mjedenog patiniranog drva, posebne vrste gline, pleksiglasa sa zaštitnim slojem protiv grebanja, a posebno se ističe kutija od crvenog baršuna sa zlatnim foliotiskom za naslov *Kralj bivši i kralj budući*. Kod Mozaika knjiga u kutiji dolaze knjige s popratnim materijala *Misala po zakonu rimskoga dvora*. Od ostalih luksuznih izdanja iz uzorka, s kutijom dolaze još *Dušanov zakonik* koji prodaje Knjižara Dominović, te *Prokleta avlija* čija je zaštitna kutija presvučena platnom. Više od polovice istraženih knjiga prodaje se s jednom od navedenih vrsta zaštita.

Popratni materijali, potpis autora i cijena

Od ostalih karakteristika koje pojedini izdavači ističu kod svojih luksuznih izdanja javlja se pokazna vrpca. Imaju je gotovo sva Mitopejina izdanja te je kod većine naglašeno da je ona izrađena od satena. Osim navedenog, pokaznu vrpcu ističu i dva strana izdavača, teNeues i

Thames&Hudson, za knjige *Chanel catwalk* i *Louis Vuitton catwalk*. Kod ostalih luksuznih izdanja, vrpca nije posebno naglašena niti je vidljiva na fotografijama proizvoda. Sljedeća karakteristika je rub knjižnog bloka koji može biti ukrašen folijom u boji, odnosno zlatorezom čija je tehnika opisana ranije. Od analiziranih luksuznih izdanja, ukrašene rubove knjižnog bloka ima njih sedam. *Temelji Hrvatske*, *Utemeljitelji Hrvatske* i *Misal kneza Novaka* Mozaika knjiga imaju zlatni rub knjižnog bloka. Ostala četiri primjera su izdanja Mitopeje sa srebrnim (*Mitovi*), brončanim (*Junaci*), bakrenim (*Troja*) i crvenim (*Kralj bivši i kralj budući*) zlatorezom.

Roberts (1990) navodi kako su luksuzna izdanja često potpisana od strane autora. U ovom je istraživanju potpisano svega 13 % izdanja i to knjige iz Mitopejine trilogije *Mythos* te tri od sedam knjiga Neila Gaimana. Potpis autora sadrže i knjige *Mendo Mendović i drugi stripovi* te *Prokleta avlija*. Potonja knjiga sadrži i potpis autora grafika. *Zaboravljenu Dalmaciju na starim razglednicama* autor je potpisao, ali i vlastoručno numerirao tiražu prvog izdanja od 100 primjeraka.

Od popratnih materijala koji dolaze uz sama luksuzna izdanja, Mitopeja nudi straničnike za meko uvezena izdanja te za tvrdo uvezenu knjigu *Sirena i gđa Hancock*. Potonji se straničnik posebno ističe zbog površine od baršuna i dorade srebrnom i bisernom folijom. Mozaik knjiga uz dva svoja luksuzna izdanja, *Misal po zakonu rimskoga dvora* i *Misal kneza Novaka*, izdaje i knjige s popratnim materijalima te transliteracijama, a te knjige dolaze u zaštitnoj kutiji. Navedene knjige, kao i *Temelji Hrvatske* dolaze s pamučnim rukavicama za listanje koje štite knjigu od masnoća i prljavštine na rukama. Osim rukavica, uz knjige dolaze i službeni papiri kojima se potvrđuje rezervacija pojedinog luksuznog izdanja te dokazuje vlasništvo.

Cijene luksuznih izdanja variraju od 12,00 eura koliko koštaju pojedinačna meko uvezena izdanja Mitopeje do 2.653,39 što je cijena *Misala kneza Novaka* koji izdaje Mozaik knjiga. Cijene svakako ovise o opremi pa tako kod Mitopeje one ovise o kutiji pri čemu je cijena same kutije 11,00 eura. Osim o kutiji, cijena ovisi o svim ranije navedenim karakteristikama, , zatim o vrsti i opsežnosti djela, autorima i suradnicima, likovnom oblikovanju i vrijednosti samog sadržaja.

6. Rasprava

Tijekom provođenja istraživanja uočeno je kako izdavači različita izdanja nazivaju luksuznima te često nisu bile uočive karakteristike koje bi opravdavale taj naziv. Osim tvrdog uveza, navedene se knjige ne ističu po koricama, ovitcima ili popratnim materijalima, a cjenovno se ne razlikuju od ostalih, redovnih izdanja istih izdavača. Takve su knjige isključene iz ovog istraživanja, a uključene se one koje zadovoljavaju barem jedan od ranije navedenih kriterija, dakle knjige koje imaju barem jednu karakteristiku više od tvrdog uveza.

Tri su Hrvatska izdavača čija se izdanja ističu oblikovanjem i sadržajem, a to su Mitopeja, Mozaik knjiga i projekt Zaboravljena Dalmacija. Mitopeja je posvećena isključivo izdavanju luksuznih izdanja, ograničena u nakladi te bogato oblikovana. Nakon ponavljanja izdanja, knjiga gubi neke od karakteristika izrade te prestaje biti luksuzno izdanje i naklada više nije ograničena. Mozaik knjiga od 2020. godine redovito provodi projekte izdavanja bibliofilskih izdanja. Sadržaj knjiga odnosi se na hrvatsku povijest i baštinu te nastaje suradnjom brojnih stručnjaka iz različitih područja. Visina naklade strogo je ograničena i ne ponavlja se, što je jedini takav slučaj među aktivnim izdavačima uključenima u ovaj rad. Kod bibliofilskih izdanja Zaboravljene Dalmacije, visina je naklade strogo ograničena nakon čega se izdaju knjige više tiraže i jednake luksuzne opremljenosti, ali bez potpisa i numeracije autora. Knjige navedenih izdavača imaju najviše karakteristika, odnosno u njihovom je slučaju velik broj dijelova oblikovanja koji ih razlikuje od ostalih knjiga.

Ostala bibliofska izdanja uključena u ovaj rad nemaju bogato oblikovanje kao prethodno navedena, no i dalje posjeduju karakteristike koje ih razlikuju od redovnih izdanja, kao što je kožni uvez. Skupina izdanja koja se ističe su luksuzna izdanja stranih izdavača dostupna putem trgovine Mamić 1970. Radi se o knjigama kod kojih je glavno obilježje luksuza njihov sadržaj i/ili bogatstvo i kvaliteta fotografija koje sadrže. Sadržaj većine takvih knjiga odnosi se na modu, automobile, skupocjene satove, luksuzne interijere i poznate osobe. Drugi dio knjiga odnosi se na gastronomiju i putovanja, a sve sadrže visokokvalitetne fotografije, što nije slučaj kod ostalih izdanja u ovom radu. Takve knjige danas imaju i sve veću ulogu u uređenju interijera. Smatra se i kako se takve knjige kupuju kako bi se mogla izložiti sfera interesa pojedinca te kako bi zadivile goste i pokrenule razgovore (Kovačićek, 2024) čime luksuzna izdanja zadržavaju jednu od svojih uloga koja se seže još u srednji vijek.

Knjige koje prodaju distributeri poput knjižara i antikvarijata kao karakteristike imaju uglavnom tvrđi uvez, kožne korice i neki od oblika zaštite knjige od prašine. Tijekom istraživanja uočeno je da ta bibliofilska izdanja nisu bogato oblikovana, što odgovara ranije navedenoj definiciji takvih izdanja, ali i činjenici da knjige koje su luksuzno opremljene uglavnom kupuju kolekcionari. Zbog toga je moguće očekivati da će takva djela prodavati sami izdavači ili će se ona naći na aukcijama, a navedeno je i utvrđeno ovim istraživanjem. Ono što može biti upitno u slučaju knjižara i antikvarijata, a i samih izdavača, jesu uvjeti u kojima se knjige skladište do dolaska do kupca. Zaštitne kutije i ovici te kvalitetne vrste papira duljeg vijeka trajanja svakako mogu doprinijeti lakšem skladištenju, no to nije slučaj kod svih knjiga te je vrijedno razmotriti kako su skladišta zaštićena od vlage, vremenskih uvjeta, insekata i ostalih potencijalnih prijetnji fizičkoj knjizi.

Cijene luksuznih izdanja obuhvaćenih radom kreću se od 11,00 do 2.653,39. Ovako širok raspon dovodi u pitanje opravdanost pridjeva „luksuzno“, odnosno „bibliofilsko“ budući da definicija takvih izdanja navodi kako su ona vrlo skupa. Jeftinija izdanja su ona koja izdaje Mitopeja i to su sve meko uvezene knjige uz koje dolaze popratni materijali te neke od tvrdo uvezenih knjiga u slučaju kad se kupuju bez zaštitne kutije. Osim toga, sam izdavač navodi kako želi da njegove knjige, iako luksuzne, budu dostupne i cjenovno prihvatljive kupcima. S druge strane raspona cijena nalaze se luksuzni projekti Mozaika knjiga koji, u odnosu na ostale, imaju najbogatije oblikovanje, a najskuplja knjiga u ovom istraživanju zadovoljava sve kriterije navedene u metodologiji te sadrži sve karakteristike navedene u radu. Unatoč cijenama, potražnja za bibliofilskim izdanjima u Hrvatskoj postoji, što je jasno iz činjenice da je rasprodano jedno od najskupljih izdanja Mozaika knjiga – *Misal po zakonu rimskoga dvora*. Osim njega, rasprodano je i 65,2% luksuznih izdanja Mitopeje. Rasprodana su i prva izdanja projekta *Zaboravljena Dalmacija* iako u ovom slučaju treba uzeti u obzir autorov navod kako je veći dio tiraže poklonio suradnicima, prijateljima i obitelji.

O budućnosti bibliofilskih izdanja knjiga moguće je govoriti s obzirom na nekoliko činjenica. Prva od njih je ta da su takva izdanja luksuzna zbog karakteristika uveza, oblikovanja korica i svojstva papira. Upravo te karakteristike privlače kupce, ponajprije kolekcionare i bibliofile, te se one odnose na knjigu kao fizički predmet. S obzirom na navedeno, razvoj elektroničkih knjiga nema utjecaj na budućnost luksuznih knjiga. Druga je činjenica ta da je suvremeno doba razdoblje hiperprodukcije svih proizvoda, pa tako i knjiga (Zaid, 2005). Prednost bibliofilskih izdanja naspram redovnih u navedenim uvjetima proizlazi iz ograničene naklade koja može

povećati vrijednost knjige i interes za istu (Roberts, 1990) te fizičkog oblikovanja skupim i kvalitetnim materijalima koji nisu isplativi u masovnoj produkciji.

7. Zaključak

Bibliofilima i kolekcionarima u Hrvatskoj tržište nudi luksuzne knjige različitih sadržaja, cijena i razina oblikovanja, a ovim su radom istražene one za koje je izričito naglašeno da se radi o bibliofilskim ili luksuznim izdanjima. Bogato ukrašene knjige tiskane na kvalitetnim materijalima dostupne su od strane dvaju hrvatskih izdavača koji su u svom poslovanju djelomično ili potpuno usmjereni na luksuzne projekte, a to su Mitopeja i Mozaik knjiga. Pritom je prvi navedeni izdavač fokusiran na izdavanje djela mitološkog sadržaja, a potonji na djela čiji se sadržaj odnosi na hrvatsku povijest i baštinu. Korice njihovih knjiga izrađene su od različitih kvalitetnih materijala te su oblikovane različitim tehnikama kako bi se istakle i bile estetski privlačne, a sve su knjige ručno uvezene. Dio je tih knjiga cjenovno pristupačan i onima koji se ne bave kolekcionarstvom, dok cijena drugog dijela ističe da se radi o posebnim proizvodima.

Knjige koje luksuz izražavaju i kroz oblikovanje i kroz sadržaj također su dostupne za kupovinu iako ih izdaju strani izdavači, a budući da se radi o relativno novoj vrsti knjiga nazvanoj *coffee table books* (knjige za stoliće za kavu) čija je funkcija, između ostalih, doprinos uređenju interijera što utječe na njihovu popularnost, moguće je očekivati i hrvatska izdanja u bližoj budućnosti. Suprotnost novim knjigama su one izdane u 20. stoljeću. Njihova bibliofska vrijednost, osim iz bogatog oblikovanja, proizlazi iz raritetnosti, odnosno ograničene naklade i dostupnosti svega nekoliko, uglavnom numeriranih, naslova, zbog čega su za kupovinu dostupne uglavnom putem antikvarijata, knjižara i aukcija. Iako novijeg datuma, isključivo putem aukcija dostupna su i bibliofska izdanja projekta *Zaboravljena Dalmacija*. Poželjnost bibliofskih izdanja nije ugrožena novim tehnologijama, poput elektroničke knjige, već njima može biti samo nadograđena. Jedan od primjera za navedeno može biti korištenje 3D printanja u procesu oblikovanja knjige. Ni hiperprodukcija knjiga neće utjecati na bibliofska izdanja jer se radi o potpuno suprotnim procesima namijenjenima kupcima suprotnih interesa.

8. Literatura

About Assouline. (2024). Assouline. Pristup s: <https://www.assouline.com/pages/about> (28.3.2024.)

Biblijski papir. (2013). *Proleksis enciklopedija online*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://proleksis.lzmk.hr/11014/> (15.4.2024.)

Bibliofilija. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://enciklopedija.hr/clanak/bibliofilija> (17.3.2024.)

Bibliofilsko izdanje. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://enciklopedija.hr/clanak/bibliofilsko-izdanje> (28.6.2024.)

Bibliomanija. (1941). *Hrvatska enciklopedija (1941.-1945.)*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://hemu.lzmk.hr/Natuknica.aspx?ID=5279> (17.3.2024.)

Bibliophilia. (n.d.). *Merriam-Webster Dictionary*. Merriam-Webster. Pristup s: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/bibliophilia> (17.3.2024.)

Certifikacija FSC. (n.d.). Bureau Veritas. Pristup s: <https://www.bureauveritas.hr/certifikacija-fscr> (2.4.2024.)

Đaić, V. (2022). *Luksuz – metastaza koncepta konzumerizma*. In *medias res: časopis filozofije medija*, 11(20), 3301-3309. Pristup s: <https://hrcak.srce.hr/278164> (15.3.2024.)

Derk, D. (2019). *Vladimir Cvetković Sever iz Mitopeje: emancipiran sam i od tržišta i od države*. Večernji list. Pristup s: <https://www.vecernji.hr/kultura/vladimir-cvetkovic-sever-iz-mitopeje-emancipiran-sam-i-od-trzista-i-od-drzave-1350472> (3.5.2024.)

Fletcher, B. (2019). *10 Thing You May Not Know About Bibliomania*. Listverse. Pristup s: <https://listverse.com/2019/06/15/10-things-you-may-not-know-about-bibliomania/> (18.3.2024.)

Foliotisak. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/foliotisak> (29.4.2024.)

Goleš, I. (2021). *Može li Dalmacija uopće biti zaboravljena?* Zaboravljena Dalmacija. Pristup s: <https://www.zaboravljenadalmacija.hr/About> (28.6.2024.)

Hebrang Grgić, I. i Barbarić, A. (2021). Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novom Zelandu. Zagreb: Ljevak. Pristup s: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:143> (16.7.2024.)

Hebrang Grgić, I. (2018). *Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom.* Zagreb: Ljevak

Heures francoises et latines pour Madame L. Gallois. (2017). Victoria & Albert Museum. Pristup s: <https://collections.vam.ac.uk/item/O1410836/heures-francoises-et-latines-pour-illuminated-manuscript/> (30.6.2024.)

Horić, A. (2012). *Knjiga kao izložbeni objekt u knjižnici.* Muzeologija, 48/49, 38-45. Pristup s: <https://hrcak.srce.hr/111781> (20.3.2024.)

Howkins, J. (2003). Nakladništvo. U: *Kreativna ekonomija* (str. 151-153). Zagreb: Binoza press.

Izdanje. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://enciklopedija.hr/clanak/izdanje> (28.6.2024.)

Keane, C. (2019). *How to choose the best paper stock for your book's interior.* Gorham Printing. Pristup s: <https://gorhamprinting.wordpress.com/2019/04/17/how-to-choose-the-best-paper-stock-for-your-book/> (4.4.2024.)

Kestenbaum, R. (2021). *The Definition Of Luxury Is Expanding And Changing.* Forbes. Pristup s: <https://www.forbes.com/sites/richardkestenbaum/2021/12/16/the-definition-of-luxury-is-expanding-and-changing/?sh=43e1b226a130> (15.3.2024.)

Knjižna kultura hrvatskog srednjovjekovlja. (2017). U F. Šanjek, B. Grbavac (ur.), *Leksikon hrvatskoga srednjovjekovlja.* Zagreb: Školska knjiga.

Korice. (2007). *Tehnički leksikon, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://tehnicki.lzmk.hr/clanak/korice> (25.4.2024.)

Limited luxury editions. (n.d.). TeNeues. Pristup s: <https://www.teneues.com/en/category/luxury-editions> (28.3.2024.)

Luksuz. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://enciklopedija.hr/clanak/luksuz> (15.3.2024.)

Luskuzne knjige. (2024). Mamić 1970. Pristup s: <https://mamic.hr/hr/brendovi/luskuzne-knjige/> (28.3.2024.)

Luxury. (2024). *Cambridge dictionary*. Pristup s: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/luxury#google_vignette (15.3.2024.)

Manser, R. (2023). *The difference between book papers for printing*. Greenhill Publishing. Pristup s: <https://greenhillpublishing.com.au/the-difference-between-book-papers-for-printing/> (2.4.2024.)

Marzullo, M. (2018). *Book binding for beginners: case binding*. Ironmark. Pristup s: <https://blog.ironmarkusa.com/book-binding-case> (10.4.2024.)

Marzullo, M. (2018). *Book binding for beginners: perfect binding*. Ironmark. Pristup s: <https://blog.ironmarkusa.com/book-binding-perfect> (8.4.2024.)

Marzullo, M. (2021). *What's in a bind? 4 types of book binding – pros and cons*. Ironmark. Pristup s: <https://blog.ironmarkusa.com/book-binding-case> (10.4.2024.)

Misal kneza Novaka. (2020). Mozaik knjiga. Pristup s: <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/misal-kneza-novaka/> (26.3.2024.)

Naklada. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/naklada> (28.6.2024.)

Nakladništvo. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/nakladnistvo> (29.6.2024.)

O nama. (2021). Mitopeja. Pristup s: <https://mitopeja.com/o-nama/> (25.3.2024.)

O nama. (2021). Mozaik knjiga. Pristup s: https://mozaik-knjiga.hr/o-nama/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwqpSwBhClARIsADIZ_Tk78i70IP6HcWBwa9pjM5zxpp1w0abGboWBNFrva_OjCQsaXHGdjyoaAgp0EALw_wcB (25.3.2024.)

Papir. (2024). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristup s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/papir> (4.4.2024.)

Plivelić, P. (2023). *Savjet slavnog urednika: 'Bacite oko na bakine police, tamo se krije blago kojeg niste ni svjesni!'*. Jutarnji list. Pristup s: <https://www.jutarnji.hr/native/savjet-slavnog->

[urednika-bacite-oko-na-bakine-police-tamo-se-krije-bлаго-kojeg-niste-ni-svjesni-15409090](#)
(25.3.2024.)

Roberts, G. G. (1990). *Contemporary book limited editions: popular culture turned elite*. *Journal of Popular Culture*, 24(3), 167-176. Pristup s: <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A16%3A19797664/detailv2?sid=ebsco%3Aplik%3Ascholar&id=ebsco%3Agcd%3A9109021058&crl=c> (21.3.2024.)

Stipčević, A. (2004). Knjižna umjetnost. U: *Socijalna povijest knjige u Hrvata: knjiga 1.: srednji vijek: (od prvih početaka do glagoljskog prvotiska iz 1483. godine*. Zagreb: Školska knjiga.

Stipčević, A. (2006). *Povijest knjige*. Zagreb: Matica hrvatska.

Temelji Hrvatske. (2021). Mozaik knjiga. Pristup s: <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/temelji-hrvatske/> (26.3.2024.)

Tradicionalni kineski uvez kultnog klasika. (2017). Planetopija. Pristup s: <https://planetopija.hr/vijesti/tradicionalni-kineski-uvez-kultnog-klasika> (12.4.2024.)

Utemeljitelji Hrvatske. (2023). Mozaik knjiga. Pristup s: Pristup s: <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/utemeljitelji-hrvatske/> (26.3.2024.)

Zaid, G. (2005). *Koliko knjiga!* Zagreb: Algoritam.

Prilog

Popis knjiga uključenih u istraživanje

Mamić 1970

Architectural Digest. Architectural Digest at 100 : a century of style. New York : Abrams, 2019.

Baxter-Wright, E., Homer, K. i Graves, L.F. Little guides to style. [S. l.] : Welbeck Publishing, 2021.

Bjerre-Poulsen, J. The reinvention of forms. [S. l.] : Etui Editions, 2020.

Blanks, T. Versace catwalk. New Haven : Thames & Hudson, 2021.

Brunner, G.L. The watch book : Rolex. New edition. New York City : teNeues, 2023.

Burns, J. The Kinfolk garden. New York : Artisan Books, 2020.

Frankel, S. Prada catwalk. New Haven : Thames & Hudson, 2019.

Fury, A. Dior catwalk. New Haven : Thames & Hudson, 2017.

Giannini, F. Gucci. New York : Rizzoli, 2011.

Hranek, M. A man & his car. New York : Workman Publishing, 2020.

Hranek, M. A man & his watch. New York : Artisan, 2017.

Joyce, K. Intangible. [S. l.] : Pointed Leaf Press, 2018.

Kockritz, M. Men's manual. New York : TeNeues, 2020.

Lewandowski, J. The Ferrari book : passion for design. New York City : TeNeues, 2021.

Manola, L. Mykonos muse. New York : Assouline, 2023.

Menkes, S. Yves Saint Laurent catwalk. New Haven : Thames & Hudson, 2019.

Moss, K., Baron, F., Hallett, J. i Hack, J. Kate Moss. New York : Rizzoli, 2012.

Mr. Slowboy. Mr. Slowboy : portraits of the modern gentleman. S. l. : Victionary, 2021.

Rytter, L. Loud Vuitton catwalk. New Haven: Thames & Hudson, 2018.

Williams, N. The Kinfolk home. New York : Artisan Books, 2015.

Williams, N. The Kinfolk table. New York : Artisan Books, 2013.

Wood, S. i Sneaker Freaker. Sneaker Freaker : the ultimate sneaker book. Köln : Taschen, 2018.

Mitopeja

Arden, K. Djevojka u tornju. Zagreb : Mitopeja, 2018.

Arden, K. Medvjed i slavuj. Zagreb : Mitopeja, 2018.

Arden, K. Mrtvi glasovi. Zagreb : Mitopeja. 2022.

Arden, K. Pandemonij. Zagreb : Mitopeja, 2024.

Arden, K. Prazni osmijesi. Zagreb : Mitopeja. 2022.

Arden, K. Tamni valovi. Zagreb : Mitopeja. 2022.

Arden, K. Tijesni prstori. Zagreb : Mitopeja, 2021.

Arden, K. Zima za vješticu. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Bengtsson, F.G. Crveni Orm. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Chakraborty, S.A. Carstvo od zlata. Zagreb : 2024.

Chakraborty, S.A. Grad od mjedi. Zagreb : Mitopeja, 2023.

Chakraborty, S.A. Kraljevstvo od bakra. Zagreb : Mitopeja, 2023.

Fry, S. Junaci. Zagreb : Mitopeja, 2021.

Fry, S. Mitovi. Zagreb : Mitopeja, 2020.

Fry, S. Troja. Zagreb : Mitopeja, 2022.

Gaiman, N. Američki bogovi. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Gaiman, N. Crni pas. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Gaiman, N. Monarh udoline. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Gaiman, N. Nordijska mitologija. Zagreb : Mitopeja, 2017.

Gaiman, N. Odd i mrazni divovi. Zagreb : Mitopeja, 2018.

Gaiman, N. Piratsko varivo. Zagreb : Mitopeja. 2021.

Gaiman, N. Srećom, mlijeko.... Zagreb : Mitopeja. 2022.

Gaiman, N. Ubodena i uspavana. Zagreb : Mitopeja, 2019.

Gowar, I.H. Sirena i gđa Hancock. Zagreb : Mitopeja, 2022.

Harrow, A.E. January i deset tisuća vrata. Zagreb : Mitopeja, 2020.

Ishiguro, K. Blijed pogled na bregove. Zagreb : Mitopeja, 2018.

Ishiguro, K. Klara i Sunce. Zagreb : Mitopeja, 2021.

Ishiguro, K. Pokopani div. Zagreb : Mitopeja, 2017.

Ishiguro, K. Slikar plutajućeg svijeta. Zageb : Mitopeja, 2020.

Peake, M. Titus Groan. Zagreb : Mitopeja, 2023.

Wecker, H. Golemica i Džin. Zagreb : Mitopeja, 2023.

White, T.H. Kralj bivši i kralj budući. Zagreb : Mitopeja, 2020.

Mozaik knjiga

Opačić, V. J. (urednik). Temelji Hrvatske. Zagreb : Mozaik knjiga, 2021.

Opačić, V. J. (urednik). Utemeljitelji Hrvatske. Zagreb : Mozaik knjiga, 2023.

Pavletić, M., Vukoja, V. i Opačić, V. J. (urednici). Misal kneza Novaka. Roč : Katedra Čakavskog sabora ; Zagreb : Staroslavenski institut : Mozaik knjiga, 2020.

Scaletti, F. Michelangelo. Zagreb : Mozaik knjiga, 2020.

Vukoja, V. i Galić, J. (urednici). Misal po zakonu rimskoga dvora (1483.). Roč : Katedra Čakavskog sabora ; Zagreb : Staroslavenski institut : Mozaik knjiga : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2022.

Ostali izdavači i distributeri

Andrić, I. Prokleta avlija. Beograd : Zora, 1972.

Dovniković-Bordo, B. Mendo Mendović i drugi stripovi. Zagreb : Vedis, 2011.

Dragić, N. Tupko. Zagreb : Vedis, 2011.

Dragić, N. Tupko : u "Večernjaku" : 1969.-1971.. Zagreb : Art 9 – udruga za očuvanje baštine i popularizaciju hrvatskog stripa : Vedis & MankoGraf, 2017.

Dušanov zakonik. Beograd : Mladinska knjiga, 2020.

Grubišić, S. i Raspudić, G. (preveli); Dugandžić, I. (priređio). Franjevačka Biblija. Zagreb : Kršćanska sadašnjost : Naša ognjišta : Hrvatsko biblijsko društvo, 2010.

Krleža, M. Deset krvavih godina. Zagreb : Zora, 1960.

Tzu, S. Umijeće ratovanja : novi prijevod. Zagreb : Planetopija, 2022.

Zaboravljena Dalmacija

Goleš, I. Pozdrav iz zaboravljene Dalmacije. Split : Floridita, 2018.

Goleš, I. Zaboravljena Dalmacija na razglednicama. Zagreb : Artes Classicae : Galerija Naval Nugent, 2014.

Bibliofilska izdanja knjiga u Hrvatskoj

Sažetak

Diplomski rad bavit će se temom luksuznih izdanja knjiga. U uvodnom dijelu razradit će se pojam luksuza, luksuznih izdanja i njihovih kupaca pri čemu će se pažnja obratiti i na bibliofiliju te bibliomaniju. Nakon uvoda kroz literaturu će se proučiti što je nekad predstavljao pojam luksuznih knjiga, odnosno koji se pojmovi vežu uz tu sintagmu u radovima koji se bave rukopisnim knjigama i inkunabulama. Središnji dio rada, odnosno istraživanje, odnosit će se na pitanje što danas predstavlja pojam luksuznih izdanja. Temeljem analize sadržaja mrežnih stranica hrvatskih i stranih izdavača istražit će se što oni podrazumijevaju pod tim pojmom. Posebna pažnja posvetit će se izdavačkoj kući Mitopeja koja izdaje isključivo luksuzna izdanja te Mozaiku knjiga čija se luksuzna izdanja ističu sadržajem i cijenama. Fokus rada bit će na primjerima iz Hrvatske, uz svega nekoliko primjera iz inozemstva.

Ključne riječi: luksuzno izdanje, bibliofilsko izdanje, hrvatski izdavači, bibliofilija

Bibliophile book editions in Croatia

Summary

The thesis will address the topic of luxury book editions. In the introductory section, the concepts of luxury, luxury editions, and their purchasers will be elaborated, with attention also given to bibliophilia and bibliomania. Following the introduction, the literature review will explore what the term "luxury books" historically represented, examining the concepts associated with this term in works focusing on manuscript books and incunabula. The central part of the thesis, the research, will investigate what the term "luxury editions" signifies today. Through content analysis of the websites of Croatian and international publishers, the study will examine what these publishers consider as luxury editions. Special attention will be given to the publishing house Mitopeja, which exclusively publishes luxury editions, and Mozaik knjiga, whose luxury editions are notable for their content and prices. The focus of the study will be on examples from Croatia, with only a few examples from abroad.

Key words: luxury edition, bibliophile edition, Croatian publishers, bibliophilia